

UTÁSZOK HŐSTETTEI AZ I. VILÁGHÁBORÚBAN PONTONOSOK BELGRÁD ELFOGÁSÁNÁL

Kenyeres Dénes alezredes

Az első nagy világégés több mint 50 hónapja alatt a magyar katonák sorozatban hajtották végre egyik hőstettet a másik után. Harcaik során nem kímélték életüket, de kifolyó piros vérüket még úgysem. A véráldozat alól nem vonták ki magukat a műszaki katonák sem. Utászaink is ott voltak minden jelentősebb hadjáratban, vagy ütközetben. Így történt ez már a háború első éveiben is.

A szövetségesek 1915 őszén döntöttek a déli hadszíntéren arról, hogy elfoglalják a gyűlölt ellenség fővárosát, Belgrádot. Bulgária is csatlakozott a Központi hatalmakhoz, így lehetőség nyílt rá, hogy erőforrásait, hadseregét is a cél érdekében felhasználják. Az újonnan létrehozott hadseregcsoport parancsnokává a német Mackensen tábornagyot nevezték ki. Beosztották hozzá az osztrák-magyar 3. Hadsereget Kövess vezérezredes parancsnoksága alatt, valamint a német 11. Hadsereget és a bolgár hadsereget.

A 3. Hadsereg kapta a feladatot megerősítve német erőkkel is, hogy foglalja el Belgrádot. A hadsereghez tartozó VIII. hadtest olyan észrevétlenül került előre vonásra, hogy az ellenség nem vette észre az előkészületeket. 1915. október első napjaiban a 3. Hadsereg kijelölt csapatai végrehajtották a felvonulást. Az előkészületeket 5-ig kellett befejezni. A 3. Hadsereg két harccsoportot alakított, az elsőbe a VIII. hadtest, a másodikba a német XXII. Tartalék hadtest kijelölt erői tartoztak. Az volt a feladat, hogy erőszakos átkelést kell végrehajtani a Dunán és a Száván majd Belgrádtól délre és délkeletre fekvő, magaslatokat kell birtokba venni, ezt követően a főváros elfoglalása volt a cél. A német hadtest átkelése látszott a legnehezebbnek.

A Duna és a Száva folyók az átkelésre tervezett szakaszán 400-600 m széles folyamakadály jellegét igen hátrányosan növelték a kedvezőtlen terepviszonyok. A déli oldalon lévő magaslatok a védők számára teljes áttekintést engedtek nemcsak a Duna északi és a Száva nyugati partjának síkságára, de a hátrább fekvő Zimonyi fennsíkra is. A szerb hadsereg ismert ellenállását és makacs kitartását csak a legpontosabb tüzérségi tüzelőkészítéssel lehetett ellensúlyozni.

A parancsnokságok mindent megtettek az átkelés zavartalan lebonyolítása érdekében. Repülőgépekkel végeztettek légi felderítést, majd a tapasztalatokat a lehető legpontosabban rögzítették a térképeken, átkelési vázlatokon. A dunai flottilla egy álmonitort vontatott előre és azt Belgráddal szemben jól látható helyen lehorgonyozta. Az ütegek éjjel mentek kijelölt állásaikba. A partraszállás helyének közvetlen biztosítására rejtett lövegeket építettek be. A beosztott fényszórók működését a legapróbb részletekig leszabályozták. Az átkeléshez szükséges komp mennyiség nem jött össze, így azokat újra be kellett vetni a kirakodás után. A közelebbi feladat az volt, hogy a túlsó parton minél előbb megfelelő hídfőt kell létesíteni.

Az átkelés műszaki vezetője a VIII. hadtestnél: Mischek János utászezredes volt. Őt a császári és királyi utászcsapatok egyik legkiválóbb szaktisztjeként tartották számon. Őt utász- és három árkász-század segítette megfelelő szakanyaggal a harcbiztosítást.

Az alant felsorolt műszaki anyagokat csoportosították át az átkeléshez:

- 12 hadihíd oszlop (mely összesen 192 pontonrészt tartalmazott),
- 60 db facsónak,
- 14 hajó,
- 13 motorcsónak,
- 6 gőzkomp.

A tüzérségi előkészítésre két nap állott rendelkezésre. Október 5-én, 6-án az összes ütegek befejezték a belövést. Az átkelés megkezdését - heves tüzérségi előkészítést követően – 1915. október 7-én hajnali 2 óra 50 perckor kellett volna megkezdeni. Előző nap gyalogságot gőzkompon szállítottak előre. Azon az éjszakán csendesen esett az eső, koromsötét volt, hideg idővel. A szerb oldalon csend mutatkozott.

A tüzérség pontosan megkezdte löni a tüzet. 37 üteg, 70 közepes és nehéz ágyú, 90 könnyű löveg ontotta a gránátok százait. Sajnos az átkelésre kijelölt egységek késtek, csak négy óra körül tűntek fel a pontonok a Duna felszínén. Lassan úsztak az ellenséges partok felé. A szerbek észrevették a közeledőket és minden rendelkezésükre álló, lőfegyverrel lötték a pontonokat. Nagy veszteségek keletkeztek a koadeni 74. gyalogezred III. zászlóalj soraiban. A németek azonban kiválóan állták a gyilkos tüzet. Több pontont elsüllyesztett a szerb tüzérség telitalálata. A zászlóalj zöme a tervezett helyen ért a part közelébe. Ott azonban a drótakadályok nehezítették a kijutást. A katonák hősi elszántsággal a vízbe ugráltak és műszaki szerszámokkal (baltákkal, drótvágó ollókkal) törtek utat maguknak.

A bécsi 84. és a 87. gyalogezred erői is partot értek s óriási áldozatok és erőfeszítés árán megkapaszkodtak a szerbekkel szemben, majd rohammal törtek előre. Ezek után a magyar 18. hegyidandár honvédeire került a sor. Az utászok az üres pontonokkal az újborcsai őrházhoz eveztek vissza. A kassai 15. vadászzászlóalj már készen állott az áthajózáshoz. A magyar katonák ezt követően észrevétlenül értek át a túloldalra, majd gyorsan kiugráltak a pontonokból s azonnal támadáshoz fejlődtek. A vasúti töltésre vettek irányt, de onnan meg erős fegyvertűz zúdult feléjük.

Éppen felvirradt, amikor a legelső vadászok elérték a töltés tetejét és az ellenség állásait feladva menekülni kezdett. Két vadászszázad az elfoglalt szerb állásokban rendezkedett be, a harmadik pedig tartalékban maradt.

A magyar csapatok szállítása a Dunán tovább folytatódott. A sebesülteket a leürült pontonokkal azonnal visszaszállították a túlsó partra, ez így késedelmeket okozott az újabb zászlóalj-csoportok harcbevételében. A felszabadult pontonok függvényében vetették harcba őket. Az egri 60. gyalogezred II. zászlóaljának törzse, az 5. és 6. gyalogos század reggel hat óra körül indult el s minden esemény nélkül érték el a belgrádi partot. A visszamaradt 7. és 8. század félórával később kísérelte meg az átkelést, de ekkor már igen erős ellenséges tüzérségi s géppuska tüzet kaptak, így lehetetlenné vált az átkelés.

Az előbb Zimonyból útba indított pontonoknak a fele sem tért vissza, nagy részük ott veszett az ellenséges tűzben. Nappal igen veszélyessé vált a csapatok helyzete. Csak négy és fél zászlóalj jutott át a túlpartra. Azok állandó harcot vívtak a hídfő megtartásáért. Az ellenfél egyre több erő vetett harcba. A megkapaszkodott magyar és német kötelékek rendkívül szívósan védték az elfoglalt hídfőt. A géppuskaosztag és a biztosító szakasz véres küzdelemben visszavert minden szerb támadást. Az újborsai őrház közelében lévő hegyi ütegek eredményesen támogatták a zászlóalj harcát. A zászlóalj az utcai torlaszokról és a közeli házak padlásairól tüzelő szerb lövészek puskáitól sok veszteséget szenvedett.

A kassai 15-ös vadászok helyzete volt a legnehezebb, mert a szerbek heves ellenállást fejtettek ki ellenük. A leghevesebb harc egy áteresztőnél folyt, hol az ellenség kézigránátokat használva akarta feltartóztatni a magyarokat—eredmény nélkül. A műszakiaknak a jobbszárnyon átfúrták a vasúti töltést és délután a lyukakon át meglepetésszerűen, megrohanták és visszaverték a szerbeket. Borzalmas tűz zúdult az ellenségre.

A kritikus helyzet délutánra alakult ki. Még csak 14 gyalogsági század volt a túlparton. Veszteségeik egyre növekedtek. Közeledett az este. Utánpótlásra kicsi volt a remény. Egész nap nem kaptak semmilyen ételt, lőszerjavadalmazás fogytán. Az összeköttetés akadozott. Az északi Duna-parton lévő

vezetékes összeköttetéseket többször is szétlőtték a szerbek. Az Újborcsánál és a Kozara szigeten behajózásra váró csapataink veszteségeket szenvedtek. Sőt a hadosztályparancsnok is megsebesült a figyelőhelyén.

Ebben a rendkívül kritikus helyzetben jött meg - váratlanul - a segítség. Az előljáró parancsnokság felismerve a kialakult rendkívül veszélyes helyzetet, ezért délután 15 óra után bevetette a magyar dunai monitorokat. Így azok magukra vonták az ellenség tüzét. A „Körös” monitor több telitalálatot kapott és súlyos sérülést szenvedett. A dunai monitoroknak köszönhető, hogy a harcban álló gyalogságra nehezedő nyomás némileg csökkent. Az esti sötétség beálltával ismét megkezdődött a pontonokon az átszállítás, így erősítések érkeztek a hídfőben küzdők részére.

Az elveszett, megrongált pontonok pótlására minden fellelhető vizijárművet összegyűjtöttek, ami csak található volt Zimony környékén. 19 óra tájban megkezdték áthajózni az egri 60. Gyalogezred II. zászlóalj második részét. Az áthajózás másnap hajnali három óráig folyt és csak lassan haladt. Átjuttatták a temesvári 3. Vadászzászlóalj két századát is. A minden felváltás nélkül a legnehezebb tűzben is csodálatos bátorsággal küzdő, állandóan evező magyar utászoknak a teljes kimerülése miatt hajnali három órakor ideiglenesen fel kellett függeszteni az áthajózást.

Hosszabb pihenő után – közvetlen virradat előtt – ismét bevetették az utászokat s megindultak a kompok. Először a 3. vadászzászlóalj másfél századát hajózták át. A pontonok a visszautak során mintegy 500 sebesültet szállítottak vissza a túlsó partról. Lőszer utánpótlásként több mint 100 rakasz gyalogsági löszert szállítottak át. A túloldalon megkapaszkodott hídfőben harcolók egész éjszaka heves küzdelemben voltak, reggel 120 fő szerb katonát ejtettek fogságba.

Október 8-án késő este áthajózták a nagyszebeni 31. gyalogezred III. zászlóalját, a 18. hegyi dandár törzsét, a Budapest 28. vadászzászlóaljat. Éjfélre már az egész 18. magyar hegyidandár a túlparton volt. Sűrű eső esett, hideg volt

a levegő is. A szerbek lassan feladták állásaikat A 9. és a 18. magyar hegyidandár csapatai azonnal megkezdték az előnyomulást. A 9. hegyidandár Belgrád déli, a 18. pedig a délkeleti és keleti szegélye felé rohamozott előre. Minden házért, utcáért alaposan meg kellett küzdeni. A „Tula” nevű motoros uszály és egy üres gőzkomp szállította át az 59. hadosztály tüzérségét és vonatjárműveit.

A magyar és szövetséges csapatok ötnapos kemény küzdelem során hallatlan nagy véráldozatok árán – elfoglalták Belgrádot. A szerbek menekültek, feladták fővárosukat. A magyar csapatok és a harcbiztosításban résztvevő utászcsapatok szívóssága önfeláldozó tevékenysége tette lehetővé, hogy négy teljes hadosztály átjutott a Dunán és a Száván s a siker reményében kezdhette meg a további hadműveleteket. A dunai folyamátkelés jelentős tett volt a benne résztvevőktől. Az utász-katonák halhatatlan tettei mindörökké megmaradt a kortársak számára, de én azt hiszem, hogy az utódok is meríthetnek tapasztalatot és erőt a harcokból és küzdelmekből. Az utász elődeink mindenképpen rászolgáltak az utódok megbecsülésére és a történelem felidézésére.

Felhasznált irodalom:

- Ajtay Endre szerkesztette: A magyar katona. Századunk legszebb magyar csatái. (harmadik kiadás) Budapest, 1944.